

CONTRA INCENDIS, RECONVERSIÓ

A més de pensar si l'estiu serà molt calorós o no, hi ha mesures molt més importants per a prevenir els incendis forestals. Sense reestructuració a fons, els boscos poden anar perdent un element essencial, no sols de patrimoni natural, sinó amb un impacte socioeconòmic molt elevat.

Per preveure com aniran enguany els incendis forestals solem mirar al cel. Però el clima no és, ni de lluny, definitiu pel que fa als boscos que es cremen. Si ho fos, una part dels Països Catalans estaria millor que no l'any passat, però una altra part estaria igual o pitjor.

Enguany, les pluges han trigat a arribar. Ara, des de final de maig ha plogut força en uns llocs i poc en uns altres. Podríem dividir el país en dues parts: a la part nord i oriental, incloses Mallorca i Menorca, hi ha hagut pluges superiors a la mitjana; en canvi, a la part sud i occidental les pluges han estat escasses.

Els serveis meteorològics de TV3 constaten que en algunes zones del Pirineu, hi ha plogut el doble de la mitjana habitual en aquestes dates. Això fa que de moment comencem amb millors expectatives pel que fa als incendis. En tot cas, també adverteixen que és impossible, ara com ara, de fer cap previsió fiable sobre com serà l'estiu: "No podem saber si hi haurà vents forts que eixugaran la humitat i un estiu molt calorós i sec. D'una altra banda, al País Valencià hi ha plogut poc i allà els vents de ponent tenen un paper clau en l'extensió de possibles incendis".

Sense poder fer previsions climàtiques i amb menys pluges que no voldríem, el panorama és preocupant. Però per Carles Gràcia, professor titular d'ecologia de la Universitat de Barcelona, els incendis forestals no tenen tant a veure amb el clima. "Les pluges mantingudes, d'una banda, fan que els matolls i els arbres es carreguin d'aigua i per això ens trobem una mica millor que no l'any passat. Però ningú no pot assegurar que no parará de ploure". Per això l'estiu també pot ser negatiu.

Gràcia, destaca, a més, un aspecte molt poc tractat: "L'any passat, al Principat, es varen cremar unes 74.000 hectàrees d'arbres. Però la superfície arbrada perduda per causa de la sequera és igual o lleugerament superior". Això, a més de mostrar un problema una mica oblidat -el de l'aigua-, influeix en el risc d'incendi: ara hi ha als boscos molta matèria morta, escampada i combustible.

Parlar de matèria morta i combustible ens fa venir al cap la neteja dels boscos. Però Gràcia destaca que és inviable econòmicament i un parany semàntic. "Catalunya és un país molt forestat i seria impossible de pagar una estassada completa. Però, a més, netejar el bosc seria eliminar-ne brossa, bosses de plàstic, ampolles. Treure el sotabosc, no és netejar, és un atemptat ecològic, perquè es destrueix un part de la fauna. Els matolls ajuden a fer que la baixa fertilitat del sòl mediterrani augmenti d'una forma natural. Netejar el sotabosc elimina aquest procés".

El bosc, abandonat. Limitar-se a estudiar el clima o a parlar de neteges o de plans pun-

tuals no és pas el camí de protegir els nostres boscos. L'ecòleg Ramon Folch assenyala que tenim un territori cada vegada més combustible pel canvi d'aprofitament. "Nosaltres hem afaiçonat durant segles el territori per obtenir-ne llenya i carbó. Fa uns cinquanta anys vam deixar d'utilitzar el carbó i hem abandonat el territori. Això seria com fer servir centrals nuclears i, quan canviéssim a una altra font d'energia, deixar-les estar sense fer-hi res". I és a això que s'afegeixen unes altres causes: "Si, a més, tenim dificultats climàtiques, com ara una primavera plujosa i un estiu calorós, sec i ventós, el problema s'agreuja".

Folch diu que prevenir els incendis i reconvertir el bosc seria molt més efectiu que no pas invertir més en mitjans d'apagar focs. Per a reconvertir el bosc caldria inversió, certament, però molta menys que no la que fem en extinció i que perdrem durant l'incendi. Al 1994 les pèrdues reconegudes foren de 12.000 milions de pessetes".

Perquè el bosc no és pas un element curiós i de lleure, que serveix per tenir paratges bonics o obtenir-ne quatre productes. Els boscos són ecosistemes essencials. Els seus efectes són diversos. Així, els boscos tenen uns cicles que asseguren la renovació vegetal i el manteniment de la fertilitat del sòl. Afavoreixen l'existència de nombroses espècies animals. Actuen d'esponja que s'amara de l'aigua de la pluja i la deixa anar a poc a poc, quan un sòl sense arbres i erosionat deixa passar perilloses riuades. Evita el moviment de terres que acaba omplint els embassaments i obligarà a fer-ne de nous. És també un element essencial en l'equilibri climàtic i la disminució de la contaminació. A més d'això, hi ha milers i milers de persones que, directament o indirectament, viuen del bosc, des de propietaris forestals a agricultors, guies, etcètera.

Els Països Catalans són un territori amb molta superfície boscosa, però amb diferències entre zones. Així, al Principat hi ha pràcticament la meitat de la superfície arbrada. A la part de tramuntana de Mallorca i a Menorca també hi ha molt de bosc. Al País Valencià n'hi ha menys, i a la part sud de Mallorca també. En aquest darrer cas hi ha hagut una excessiva pressió humana i mala gestió. Al País Valencià, l'han sobreexplotat i han cremat zones boscoses, en forma semblant a la institució castellana de la Meseta, que afavoria pastures comunitàries en detriment d'arbres i conreus.

Al País Valencià, al 1994 es va cremar del 5% al 10% de tota la superfície forestal. Aquesta xifra impressionant pot repetir-se, si tenim en compte que com més al sud més aridesa hi ha i els estius hi són més llargs, càlids i secs.

El que caldria fer, segons Ramon Folch, és abordar d'una vegada la reconversió del bosc: "Fer-ho necessita uns vint o trenta anys, potser

Principat: de la felicitació a la insatisfacció

“No estem satisfets com ha anat la temporada passada”, va dir el conseller de Governació Xavier Pomés en presentar el pla d'incendis del 1995. Era un canvi d'actitud, després que el grup de Convergència i Unió hagués fet aprovar, uns mesos abans, una declaració del Parlament per valorar positivament la tasca feta pel Govern de la Generalitat de Catalunya en la campanya de prevenció i extinció d'incendis durant l'estiu més dramàtic dels darrers anys pel que fa a incendis forestals.

Xavier Pomés i Xavier Marimon. Els consellers responsables de la lluita contra el foc.

El canvi d'actitud, però, ha d'anar acompanyat de mesures concretes. I el decret del 7 de març del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca en té moltes. Després de valorar la importància del bosc i esmentar certs canvis estructurals i territorials que incideixen negativament en la seva conservació, el decret imposa mesures per tot l'any, com ara les referents a la protecció de les urbanitzacions, que han de mantenir vials, zones d'accés i cunetes netes de vegetació seca i elaborar un pla d'autoprotecció. També imposa mesures preventives en explotacions agràries, instal·lacions de caràcter industrial o de serveis, línies elèctriques, vies de comunicació, abocadors, àrees recreatives i d'acampada i en les pràctiques forestals. A més, exposa unes mesures aplicables entre el 15 de març i el 15 d'octubre, que fan referència a la prohibició absoluta d'encendre foc per qualsevol d'activitat, llençar objectes encesos o que continguin foc o abocar escombraries. Estableix també unes zones d'alt risc a diversos municipis.

El decret ja ha rebut algunes crítiques. Així, Jordi Portabella, d'Esquerra Republicana, diu que les urbanitzacions ja tenen des del 1987 un reglament que moltes no han complert. Quant a l'augment d'efectius, Portabella assenyala que “en mitjans aeris, equival a tenir mig hidroavió més. El nombre de vehicles terrestres no varia i en efectius humans l'augment és poc rellevant”. També hi troba a faltar mesures, com ara un pla de camins de Catalunya, per permetre ràpid accés als incendis (“Per molts camins ara no poden passar els bombers”, assenyala), promoure el cable elèctric trenat i soterrat i incloure tots els municipis en una AOF (Agrupació de Defensa Forestal), que s'haurien de rebre les subvencions amb prou celeritat. En aquest moment, les ADF cobreixen 552 municipis dels 944 que té el Principat.

Una altra proposta no ha tirat endavant. ERC demanava que els avions i helicòpters militars s'adaptessin a la lluita contra el foc, però el conseller Xavier Marimon ha declarat que “no ha estat possible arribar a un acord amb l'exèrcit”.

Portabella també creu que caldria adaptar la situació dels bombers als mapes de risc, que varien segons les condicions climàtiques. Així en comptes d'estar a les bases de bombers, els efectius es posarien als punts que facilitessin l'accés més ràpid a les zones més susceptibles, segons els dies, de partir incendis.

Al marge de mesures concretes, Ramon Folch creu que “ja està bé potenciar els equips d'extinció –assumpte en què no s'ha fet prou–, però caldria fer el terreny menys combustible, qüestió en què no s'ha fet res”. **X. D.**

quaranta. Si haguéssim començat als anys 60, ja hauríem acabat. Però si la política funciona només a quatre anys vista, aquesta feina és inabordable”. Jordi Portabella, biòleg i diputat d'Esquerra Republicana al Parlament, admet que la solució no es trobarà en mesures preventives puntuals: “Fins que no treballem a fons en l'organització territorial, el problema dels incendis forestals continuarà essent important”. Es tracta d'una feina complexa. El 80% dels boscos del Principat, per exemple, estan en mans privades. I en alguns casos –no en tots, però sí en algunes grans extensions–, amb ben poca estima pels arbres i pel territori.

Territori desequilibrat. Portabella relaciona els incendis amb una estructura desequilibrada de país i amb una manca d'educació ambiental i d'infraestructures. Assenyala que al Principat el 80% dels habitants viuen al litoral, i el 20% a l'interior. La situació deu ser semblant al País Valencià, i encara més desequilibrada a les Balears. “Si mirem el mapa d'incendis del 1994 –explica Portabella– veiem que l'acumulació és molt elevada al litoral i, sobretot, entorn de Barcelona. En aquest cas, sembla evident que els incendis provenen de la hiperfreqüentació del bosc i de manca d'educació ambiental”. Per contrarestar-ho, proposa més educació, sensibilitzar sobre el valor del bosc i promoure infraestructures adequades d'esplai”.

Els focs de l'interior provindrien, segons Portabella, també del desequilibri territorial, però per un efecte contrari: “El despoblament porta la pèrdua de conreus i de pràctiques tradicionals i un creixement desestructurat”. Entre més solucions, cal revaloritzar la vida rural i formar mosaics ben pensats, amb alternança de bosc, conreu, pastura i més elements ben conservats.

Ramon Folch també insisteix en l'educació: “Encara que un territori sigui molt combustible, si no s'hi porta el foc –tret d'accidents molt puntuals, com ara un llamp–, no es crema. Una part dels incendis forestals provenen de la ignorància o de la negligència, com és el cas d'usuaris urbans, de línies elèctriques, d'abocadors mal gestionats o de pagesos tecnificats que han perdut la saviesa dels seus avis”. L'equilibri territorial també és essencial: “En un territori amb població disseminada estable l'accés al foc és més ràpid. I recordem que l'èxit màxim en l'extinció del foc s'obté actuant als primers moments”.

Però la població estable s'ha substituït sovint per urbanitzacions de cap de setmana. Sense una conversió adient –vegeu requadre–, les urbanitzacions es converteixen en llocs endinsats al bosc, o situats al seu llindar, en unes condicions que afavoreixen els incendis i la seva propagació. L'urbanita ha decidit de gaudir del benestar del bosc, però sense comprometre's gaire en la seva conservació. En seria una mostra

l'abandonament i la manca de serveis de protecció de moltes segones residències. I una altra, l'electrificació.

Efectivament, algunes persones desitgen de viure al bosc, però amb totes les comoditats de la ciutat. Com si certes opcions no tinguessin un cost, volen viure allunyats de la ciutat, però amb televisor, vídeo, rentadora, rentaplats. Res a dir si hom pensés que les línies elèctriques no poden arribar a tot arreu o ho han de fer en condicions determinades.

Una forma d'evitar els incendis deguts a espurnes que salten de línies elèctriques seria d'eliminar els cables promovent fonts alternatives a les segones residències: solar, eòlica, biomassa... Una altra seria de soterrar-los, cosa que disminuiria, a més, les pèrdues energètiques. Al contrari del que algunes companyies volen fer creure, les espurnes, que salten quan hi ha temperatura alta i humitat baixa poden originar fàcilment incendis al bosc.

Finalment, queden unes característiques mediterrànies que no podem evitar. Jordi Portabella destaca que la majoria d'espècies cremades són pins i alzines. Allò que van cremar més al 1993 al Principat –no hi ha dades del 1994– va ser el pi pinyoner, el pi blanc, el pi negre i l'alzina surera. Per Carles Gràcia és natural que sigui així, perquè la meitat dels arbres del territori són coníferes i per això se'n cremen més. Però tots dos coincideixen a dir que caldria afavorir la successió cap a espècies menys combustibles.

Carles Gràcia explica que les repoblacions no sempre es poden fer amb les plantes que voldríem i que el pi no és sempre nefast. "L'alzina a molts llocs no creix, si no té l'ombra del pi. Per això, una replantació pot començar amb pi i després afavorir-ne la successió". Segons Grà-

País Valencià: que no torne a passar

"Situacions excepcionals com les tingudes el mes de juliol de 1994, han estat analitzades i estudiades, independentment de la gravetat dels fets, per tal d'avançar en sistemes que assegurin que aquests no tornen a passar." El quart paràgraf de la introducció del programa de prevenció i extinció d'incendis forestals de la Generalitat valenciana per a l'any 1995 fa referència a les 137.680 hectàrees cremades –el 38%, d'arbrat– l'any 1994 al País Valencià. L'any més negre, si tenim en compte que la xifra representa el 40% del total cremat en l'últim decenni. El tema que més preocupa, avui, les conselleries de Medi Ambient i d'Administració Pública, encarregades de la prevenció i l'extinció d'incendis forestals, respectivament, és que la situació meteorològica extrema continua. Això ha fet avançar la posada en marxa dels programes de vigilància, amb l'increment tant dels mitjans com del període d'actuació, quant a prevenció; quant a extinció, l'augment de mitjans terrestres i aeris.

La conseqüència legal del catastròfic 1994 va ser l'aprovació per les Corts Valencianes de la Llei 2/1995, de 6 de febrer, d'Organització del Servei d'Emergències de la Generalitat. Un Servei d'Emergències que té com a principal objectiu assegurar la coordinació més eficaç i el comandament únic en la intervenció davant d'emergències iniciat l'any 1994 i que enguany passarà la seua "prova de foc". Pasqual Mollà, diputat d'EUPV, partit que va participar en la redacció de la dita norma, afirma que també es preveu la creació del Cos de Bombers de la Generalitat, "amb la possible incorporació del bombers que depenen dels ajuntaments de Castelló, Alacant i València", per tal de consolidar un cos de bombers forestals autonòmic. El model escollit és el del cos de bombers sorgit de la Llei d'Emergència de la Generalitat de Catalunya. Els tres centres de coordinació d'emergències valencians actuals són a l'Eliana, Nules i Alacant.

Les unitats de bombers forestals per a 1995 que actuaran en el període d'alt risc (juliol, agost i setembre), dins de les set zones homogènies en què s'ha dividit el territori valencià, seran 67 (16 a Alacant, 23 a Castelló, i 28 a València). Quant a mitjans aeris, es comptarà amb sis helicòpters –2 per província– i deu *dromaders* (avions lleugers de càrrega a terra). Tot plegat, un programa de prevenció i extinció que compta amb 7.585.673 milions de pessetes de pressupost.

Joan Marí

Prevenir els incendis és la millor manera de combatre'ls. Viure del bosc i explotar-lo ordenadament és la prevenció més eficaç.

cia, això ja passa de forma natural a molts llocs, on els pins deixen pas a roures i alzines.

Portabella també defensa la idea de tallafocs dinàmics. Per comptes dels tallafocs tradicionals, consistents en amples franges sense vegetació, que el foc gairebé sempre pot saltar, proposa de fer-ne amb espècies crasses –riques en aigua– que barren més fàcilment el pas a les flames.

Un estudi realitzat pel CREAM (Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals –vegeu el suplement "El Temps Ambiental" de la setmana passada) mostra com un augment moderat de temperatura i de sequera han anat acompanyats d'un augment molt elevat de dies d'alt risc als nostres boscos. Això demostra que les condicions climàtiques són l'origen de canvis molt acusats. Vist això, de poca cosa pot servir comprar més avions o fer més plans d'extinció. Sense una reestructuració a fons del territori, la pèrdua de bosc i els seus efectes negatius prosseguiran, de forma més acusada o menys, els anys vinents.

Xavier Duran